

بسم الله

حقوق حیوانات از منظر فقه و نظام حقوقی ایران

www.ketab.ir

نویسنده:

زینت السادات وحید موسوی

(دانشجو مقطع دکترا)

فهرست مطالب

۷		مقدمه
۹		فصل اول: حقوق حیوانات
۱۱		تعریف حق
۱۱		حق در لغت
۱۱		حق در اصطلاح
۱۳		حقوق حیوانات
۱۶		فلسفه حقوق حیوانات
۱۹		فصل دوم: حقوق حیوانات در منابع اسلامی
۲۱		جایگاه حیوانات در منابع فقهی
۲۱		جایگاه حیوانات در قرآن کریم
۲۵		دسته‌بندی کلی حیوانات در قرآن
۲۵		دسته‌بندی آیات متضمن بیان آفرینش بر چگونگی خلقت حیوانات
۲۶		جایگاه حیوانات در سنت
۲۹		جایگاه حیوانات در عقل و اجماع
۳۱		حقوق حیوانات در فقه اسلامی
۳۱		حقوق طبیعی حیوانات
۳۱		حق حیات
۳۳		حق آزادی
۳۴		حق تکامل و تولیدمثل
۳۴		حق تولیدمثل
۳۵		حق نفقه
۳۶		حق تغذیه
۳۷		حق مسکن
۳۸		حق بهداشت
۳۸		حقوق معنوی حیوانات
۳۸		ملاحظات روانی
۳۹		حمایت‌های عاطفی
۳۹		تقویت احساس امنیت
۴۰		دست‌اندازی نکردن به حریم پرتندگان
۴۱		پرهیز از شکار شبانه
۴۱		کاهش اضطراب و تقویت آرامش
۴۲		احترام کلامی به حیوانات و منع توهین و لعن آن‌ها
۴۳		ممنوعیت توهین و لعن حیوان
۴۵		ممنوعیت ایجاد منازعه
۴۷		منع صدمه رساندن به حیوانات (محدودیت بازی با حیوانات)
۴۸		حق ذبح بدون آزار و مشروع
۵۱		فصل سوم: حقوق حیوانات در نظام حقوقی ایران
۵۳		حقوق حیوانات در قانون اساسی
۵۳		اصول اول و دوم و چهارم (اصل حکومت حق و عدل قرآن)

۵۴	اصل چهل و پنجم: مدیر محیط‌زیست حکومت اسلامی است (اصل مدیریت محیط‌زیست).....
۵۵	اصل پنجاهم، (حفاظت از محیط‌زیست).....
۵۶	تحلیل اصل پنجاهم.....
۵۷	حقوق حیوانات در قانون مدنی.....
۵۷	حیوانات در حکم مال غیر منقول.....
۵۸	حکم نتایج حیوانات.....
۵۹	تملک حیوانات وحشی ممکن نیست.....
۶۰	حیوان گمشده و شرایط آن.....
۶۱	تکلیف رد حیوان گمشده به مالک یا حاکم.....
۶۲	مدت زمان مجاز نگهداری حیوان توسط یابنده.....
۶۲	شکار حیوان.....
۶۳	شکار حیوان مملوک ممنوع است.....
۶۴	اتلاف حیوان.....
۶۵	احکام مختلف تلف حیوان.....
۶۹	دفاع مشروع در برابر حیوان.....
۷۱	مسئولیت ناشی از مالکیت یا حفاظت حیوان.....
۷۲	معامله حیوان اهلی مملوک (خیار حیوان).....
۸۵	اجاره‌ی حیوانات.....
۸۷	وجه التزام در اجاره‌ی حیوان.....
۸۹	تکلیف مستأجر حیوان.....
۹۳	عقد مسابقه و گروه‌بندی با حیوان (شرط‌بندی).....
۹۳	علت نهی از قمار.....
۹۶	حقوق حیوانات در قانون مجازات اسلامی و قوانین مرتبط.....
۹۶	مسئولیت دامپزشک.....
۹۷	جنایت به واسطه‌ی حیوان.....
۹۸	مسئولیت حفظ و نگهداری حیوان.....
۱۰۰	دفاع در برابر هجوم حیوان و مسئولیت مالک یا متولی حیوان در این خصوص.....
۱۰۲	مسئولیت مالک حیوان در برابر هجوم حیوانش به حیوان دیگر.....
۱۰۳	ضمانت ناشی از آسیب سگ خانه.....
۱۰۴	ضمان ناشی از توقف حیوان در جایی.....
۱۰۵	ضمان ناشی از زدن حیوان.....
۱۰۵	اتلاف و مسموم و ناقص نمودن حیوانات اهلی یا وحشی.....
۱۰۷	شکار و صید غیر مجاز.....
۱۰۸	کشتار غیر مجاز دام.....
۱۱۰	تخریب محیط‌زیست.....
۱۱۳	حاصل کلام.....
۱۱۷	منابع و مأخذ.....

مقدمه

دین از سهرام بر رفتار انسان نسبت به جانوران تأثیر می‌گذارد: نخست تغییر نگرش او و اینکه انسان چگونه جایگاه خود و دیگر جانوران را با معیار دین می‌سنجد. از این دید، دین‌های ابراهیمی اگرچه حقوقی برای جانوران قائل می‌شوند، همواره جانوران را در مرتبه پایین‌تری از «وجود» نسبت به انسان‌ها قرار می‌دهند. دوم، نقش دین در ساختن «ارزش» است و اینکه انسان‌ها چه ارزشی برای جان دیگر جانوران قائل هستند. برخلاف باورهای رایج در میان مسیحیان و یهودی آن‌که بر پایه آن جانوران را آفریده خداوند برای خدمت به بشر می‌دانستند، باورمندان به آیین‌های شرقی کشتار جانوران را نادرست می‌دانستند. در نهایت، دین روش برخورد انسان را نسبت به جانوران نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. شریعت و کردار دینی تعریف‌شده در هر آیینی، به رفتار انسان‌ها در برابر دیگر جانداران سمت‌وسو می‌دهد و چنین چیزی می‌تواند اشکالی از احترام به حقوق جانوران را نیز شامل شود.

قوانین حمایتی اسلام از حیوانات؛ حکمی شرعی و الزامی دارد، که می‌توان از آن‌ها تعبیر به حقوق نیز نمود، همان‌گونه که در متون روایی و فقهی به آن تصریح شده است، از آنجاکه حیوانات از احترام و درک و شعور برخوردارند، این حقوق برای آن‌ها وضع گردیده است. در فقه در بیان ماهیت حق اختلاف‌نظر وجود دارد؛ شیخ انصاری (ره) آن را عبارت از، نوعی سلطنت در مقابل ملکیت می‌داند و برخی از محققین، آن را مرتبه ضعیفی از ملک و نوعی از آن می‌دانند، پس حق، ملکیت و سلطنت، یک معنادارند، گرچه حق، اخص از هر دو است، اما در این درعین حال برخی حق را امری اعتباری و مخصوص می‌دانند که برای آن به تناسب هر موردی، اثر ویژه‌ای است. از ویژگی‌های حق در میان انسان‌ها، آن است که قابل اثبات و انتقال

باشد و اگر قابل اسقاط و انتقال نباشد به آن حکم می‌گویند. و روشن است درباره حیوان، قابل اسقاط بودن معنا ندارد، اما باید گفت همین قابل اسقاط نبودن حکم، وضعیت آن را دشوارتر می‌کند؛ زیرا تنها راه خروج از عهده آن، رعایت حقوق آن‌ها می‌باشد و اگر در انسان‌ها بتوان با جلب رضایت صاحب حق، از عمل به آن‌ها سرباز زد و از عهده تکلیف آن، شانه خالی کرد، اما در حیوانات به علت قابل اسقاط نبودن، انسان در مقام عمل، موظف است به آن احکام ملتزم شده و بر اساس آن عمل کند. علاوه بر آن، بر اساس نظر برخی، حق و حکم در ماهیت و حقیقت تفاوتی نداشته و هم از امور اعتباری می‌باشند که قوام آن دو به قانون‌گذاری شارع مقدس است و همه آن‌ها حکمی شرعی به حساب می‌آیند، هرچند از حیث آثار - قابل اسقاط بودن یا نبودن و غیر آن - مختلف می‌باشند، اما این فرق تفاوت اساسی را میان آن دو ثابت نمی‌کند و انسان‌ها وظیفه دارند به آن‌ها عمل کرده و برمدار آن رفتار کنند.

حال اگرچه احکام مربوط به حیوانات را در متون فقهی وجود دارد حق بنامیم یا خیر، در مقصود اصلی پروژه که اثبات جتر حمایتی اسلام از حیوانات و جلوگیری از آزار و اذیت آن‌ها است، فرقی نمی‌کند. اضافه بر آنکه، آنچه امروز در ادبیات دنیا در این باره متداول شده است این می‌باشد، که از همین قوانین حمایت از حیوانات، تعبیر به حقوق می‌کنند و به دنبال وضع قوانین حمایتی در کشورها می‌باشند، در این پژوهش به روشنی اثبات می‌شود که همان قوانین حمایتی، بلکه بسیار کامل‌تر از آن، در اسلام وجود دارد.

انسان به عنوان اشرف مخلوقات در تمام ادیان آسمانی، از کرامت خاصی برخوردار است و حقوق و تکالیف زیادی دارد. سال‌هاست که جوامع مختلف به تدوین قوانینی از جنبه‌های مختلف حقوق انسانی پرداخته و هرروز مطلبی جدید به آن افزوده‌اند؛ حقوق کودکان، حقوق زنان، حقوق کارگران و امروزه توجه جوامع به این مسئله جلب شده است که فقط انسان‌ها از حقوق مختلف برخوردار نیستند، بلکه تمام آنچه روی زمین وجود دارد مانند کوه‌ها، دریاها، حیوانات و گیاهان نیز دارای حقوقی می‌باشند.